

Урош Шуваковић
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет, са привременим
седиштем у Косовској Митровици

УДК: 341.485(73)
Научна критика
Примљено: 10. 12. 2011.

ЕДВАРД С. ХЕРМАН И ДЕЈВИД ПИТЕРСОН – ДОСЛЕДНИ КРИТИЧАРИ АМЕРИЧКЕ „ПОЛИТИКЕ ГЕНОЦИДА“

Едвард Херман, Дејвид Питерсон: *Политика геноцида*.

Весна инфо д.о.о, 2010., стр. 158.

(Edward S. Herman and David Peterson: *The Politics of Genocide*.

Monthly Review Press, 2010)

Аутори књиге *Политика геноцида* Едвард С. Херман (Edward S. Herman) и Дејвид Питерсон (David Peterson) нису српској јавности толико познати као писац предговора за ову њихову најновију књигу објављену на нашем језику – Ноам Чомски (Noam Chomsky). Едвард Херман је професор емеритус на Пенсилванијском Универзитету и до сада је написао и објавио петнаест монографија, међу којима и три књиге заједно са Ноамом Чомским, док је Дејвид Питерсон независни новинар-истраживач из Чикага.

Политика геноцида која се нашала пред српским читаоцима представља заиста капитално дело из области политичке социологије савременог друштва и међународних односа, али и изванредну демонстрацију примене метода квантитативне анализе садржаја и компаративне методе у изучавању друштвених појава.

Дело има своју предисторију. Године 1973. Ноам Чомски и Едвард Херман написали су студију *Контрареволуционарно насиље: крвопролића у чињеницама и њројанди*, у којој су дали преглед масовних убистава које су САД починиле на Филипинима (1898-1973), Тајланду (1946-1973), Индонезији (1965-1969), Вијетнаму (1954-1973), Камбоџи (1965-1973), источном Пакистану (1971) и Бурундију (1972). У том свом делу они аргументују да су САД „као резултат свог доминантног положаја и свеобухватних контрареволуционарних напора, биле најважнији појединачни подстрекач, организатор и морална и материјална потпора тешких крвопролића у годинама после II светског рата“ (Chomsky, Herman, 1973: 7). У својој студији аутори показују, заправо, како је амерички политички естаблишмент, уз помоћ медија и интелектуалаца блиских влади, „управљао злочинима“, пропагандно скрећући пажњу са оних које је починила Америка и њени штићеници на оне које су починили

њихових противници. Тако, истичу Чомски и Херман, постоје „добра и лоша крвопролића“: прва треба игнорисати, док се на осуду других треба усредсредити. У складу са овим, они праве и типологизацију крвопролића: а) *констируктивна* су она која су починиле саме САД или која доприносе њеним директним и стратешким интересима, б) *бенијна* су она крвопролића чији су починиоци амерички савезници и клијенти, в) *зливовачка* су она која су почињена од држава које су супротстављене Америци, г) док *мијска крвопролића* представљају подврсту зливовачких, којима се даје масовни публицитет у медијима и јавности уопште, чак и када нема релевантних доказа да су се уопште и десила! Оваква закључивања и класификација нису се допали тада владајућим структурама у Америци, које су зауставиле њено публикување, тако да је књига, и то у свом проширеном издању, угледала светлост дана тек 1979. године под називом *Вашињтонска веза и фашизам Треће свеће*.

На темељу закључака и типологизације крвопролића коју су извршили Чомски и Херман пре скоро четири деценије, у књизи *Политика геноцида* Херман и Питерсон разматрају третман најстрашнијих злочина од стране званичника САД, „мејнстрим експерата за геноцид“ и мејнстрим медија, указујући да се суштински ништа није променило, осим тога што је број примера који потврђују Чомски-Херманову типологизацију, од 1973. до 2010. године, значајно нарастао. Као примере потпуне пристрасности и поштовања утврђених табуа они наводе дела *Проблем из љакла* (2002) Саманте Пауер (Samantha Power)¹, *Злочини рајна* (1999/2003) Роја Гатмана (Roy Gutman)² и Дејвида Рифа (David Raiff)³, *Рајни злочини* Аријеха Нејера (Aryeh Neier)⁴, филм *Вршиши крваво убиство* Кристијан Аманпур (Christiane Amanpour)⁵. Овим примерима можемо додати и бројне друге, са бивших југословенских простора.

¹ За ову књигу, која је и екранизована као документарцац, Пауерова је добила и Пулицерову награду 2003. године. Професор је из области људских права на Харварду и специјални помоћник председника Обама и члан Штаба за мултилатералу Савета за националну безбедност САД.

² Гатман је новинар и, као и Пауерова, добитник је 1993. године Пулицерове награде за књигу *Сведок геноцида* (1993) која је посвећена „етничком чишћењу у Босни“.

³ Дејвид Риф је научни саветник у Институту за светску политику Нове школе друштвених истраживања, а сарађује и са бројним другим научним институцијама. Сем тога, има и завидну публицистичку каријеру, као колумниста бројних светски утицајних новина, међу којима и *The New York Times*, *The Los Angeles Times*, *The Washington Post*, *The Wall Street Journal*, *Le Monde*, *El Pais*, *The New Republic*, *World Affairs*, *Harper's*, *The Atlantic Monthly*, *Foreign Affairs*, *The Nation*.

⁴ Нејер је председник Института за отворено друштво чији је оснивач Џорџ Сорос. Био је један од главних заговорника оснивања тзв. Хашког трибунала (ICTY, TRIY).

⁵ Ратни извештач CNN-а са разних страна света, укључујући и рат у Босни. По том извештавању је позната и нашој јавности, а њени извештаји су допринели одлуци Клинтонове администрације да САД бомбардују српске положаје у БиХ.

Довољно је само погледати остварења босанске (муслиманске и хрватске) и хрватске кинематографије у последње две деценије и уверити се како су стварани и неговани негативни етнички стереотипи о Србима и вршена најдиректнија ратна пропаганда (Шуваковић, 2010). Заправо су ове кинематографије секундирале, колико је то било у њиховој моћи, оној главној – америчкој. Управо на то Херман и Питерсон и указују: врши се стална замена теза тако да агресори постају жртве, а жртве се представљају као агресори. „Демонизација истинских жртава и управљање злочинима никада нису били битнији и држе у незнању становнике империјалних сила који увек подржавају масакре. ... Западњачки `либерали` корачају за истом заставом као и њихови десничарски конкуренти, а често их и надмаше.“ (Херман, Питерсон, 2010: 22) То исто је, деценију и по раније, устврдио и Жан Дитур, приступајући као *l'immortel* француској Академији: „Да би у XIX веку неко био линчован, морао је дати доказе извесне уверљивости, дијалектике, елоквенције. Данас, довољна је слика на телевизијским екранима. Покаже се десет, двадесет пута, милионима некритичких духова, и та нападна слика, уз адекватне коментаре, постаје мишљење. Горе него мишљење: она суверено одређује добро и зло. Није важно што се обрушава на жртве, представљајући их као целате: нико не проверава.“ (Дитур, 1999: 18) Веома илустративно, аутори се позивају на једну полемику између Аустралијанца Гарета Еванса, тадашњег председника Генералне скупштине ОУН и Ноама Чомског. Еванс је, наиме, тврдио да се појам геноцида не може свести на питање бројки, већ да геноцид, ратни злочини, злочини против човечности и етничко чишћење захтевају превентивно или реактивно деловање међународне заједнице, независно од броја жртава, те да не постоји неки принцип поделе, нпр. броја жртава, на основу кога би се одређивала могућа реакција међународне заједнице. Чомски је реплицирао: „Постоји начин да одредимо скалу реакције. Ако је злочин неког другог, посебно непријатеља, онда смо тотално ужаснути. Али ако је наш, сличан или гори, онда га или скривамо или поричемо. То делује скоро стопостотно.“ (Херман, Питерсон, 2010: 26-27).

Херман и Питерсон у књизи *Полијтика геноцида* пишу о *конструктивном геноциду*, за шта као типичне случајеве узимају најпре санкције према Ираку у сврху уништавања ове земље, а потом и њену инвазију и окупацију, *зливовачком геноциду*, у који спадају злочини у Дарфуру (Судан), Босни и Херцеговини, на Косову, Руанди и Демократској Републици Конгу, *бенијним крвојролићима* попут злочина Израелаца у логорима Сабра и Шатила и израелске инвазије Газе (децембар 2008-јануар 2009), хрватске операције „Олуја“, злочина у месту Дашт-е-Леили у Авганистану, курдском питању у Турској и Ираку, злочина у католичкој цркви у месту Ликиси у Источном Тимору, зло-

чина које су починили Салвадор и Гватемала над сопственим становништвом, те о *миџском крвојролићу* узимајући као пример тзв. случај Рачак који је послужио као повод за НАТО агресију на Југославију. Анализирајући сва ова дешавања, аутори тачно констатују да ни у једном случају до сада „чувари међународне правде“ нису успели да нађу „један једини злочин који су против обојеног народа починиле *велике беле северне силе*, а који прелази *ирај шолеранције*.“ (ibid, 111)

Тачка ослонца у монографији *Полиџика ђеноцида* јесу злочини које је Америка починила над ирачким народом у два наврата: током санкција које су имале за циљ уклањање с власти Садама Хусеина, те током инвазије и окупације Ирака. Херман и Питерсон их, са америчког становишта, класификују у „конструктивне геноциде“. Они указују да је током првог америчког рата против Ирака дошло до уништавања свих инфраструктурних постројења важних за живот цивилног становништва, те да механизам санкција уведен после тога, а који су помно контролисале САД и Велика Британија, није омогућавао њихову обнову. Позивајући се на бројне ауторе, они указују да је режим санкција директно погађао целокупни ирачки народ, да је онемогућавано да дође до обнове разрушених цивилних инфраструктурних објеката (нпр. водовода, канализационе инфраструктуре, електромреже), док је с друге стране Комитет за санкције ОУН одобравао без већих проблема готово све наруџбине потребне за обнову разорених цивилних постројења које су долазиле из јужног Курдистана, области која се налази (још увек) под ирачким суверенитетом. Размере злочина разоткрила је новинарка CBS која је, позвавши се на податак о пола милиона умрле ирачке деце, „више деце него што је убијено у Хирошими“ како је сама нагласила, упитала 1996. тадашњу америчку амбасадорку у ОУН Мадлен Олбрајт „да ли је све вредно тога“, на шта је Олбрајтова констатовала како је то тежак избор и додала: „Мислим да је вредно, вредно је тога.“ (ibid, 32) Наставак овог „конструктивног геноцида“ јесте англо-америчка агресија и окупација Ирака, која је за последицу имала око милион жртава.

Овде долази до изражаја квантитативна анализа, односно анализа учесталости коришћења одређених појмова у односу на број жртава. Херман и Питерсон, користећи се претрагом у водећој америчкој бази података „Factiva“, истражују за поједине догађаје колико је било потребно мртвих да би се одређени догађај у америчким медијима бар једанпут окарактерисао као „геноцид“, као и колика је учесталост појављивања овог појма за сваки конкретан случај у односу према броју страдалих од економских санкција у Ираку. Табелу преносимо у целини:

Табела 1: Разлике у употреби речи „геноцид“ за поједина места злочина (стр. 35)

Место: извршилац или узрок	Процењени број мртвих према месту злочина	Учесталост употребе речи „геноцид“ према месту злочина	Однос употребе речи „геноцид“ (основа 80 – Ирак за време санкција)	Однос броја мртвих према коришћењу речи „геноцид“
Ирачка популација: економске санкције	800 000	80	1	10 000 према 1
Ирачка популација: америчко-британска инвазија и окупација	1 000 000	13	0,2	76 923 према 1
Босански Муслимани	33 000	481	6	69 према 1
Косовски Албанци	4 000	323	4	12 према 1
Руанда	800 000	3 199	40	250 према 1
Демократска Република Конго	5 400 000	17	0,2	317 647 према 1
Дарфур	300 000	1 172	15	256 према 1

Правилном применом метода квантитативне анализе, Херман и Питерсон су, заправо, доказали разлику у вредновању жртава злочина. Оно што ваља уочити јесте да то различито вредновање није плод „љубави“ према неким и „мржње“ према другима, већ искључиво резултат интереса империјалне моћи. „Пол Кагаме и Јовери Мусевини, које подржава Америка, несумњиво су били кључни актери у страшном крвопролићу у Конгу. Због тога је ово било *бенијно крвопролиће*, за разлику од убијања у Дарфуру и на Косову. Табела 1 показује да су у читавом новинском свету само у седамнаест случајева смрти у Конгу означене као `геноцид` - једном на сваких 317 647 мртвих. Када ово упоредимо са начином на који су исте новине третирале *зливовачко крвопролиће* над косовским Албанцима, где је свега дванаест смрти било довољно да се „добије“ једно помињање геноцида – основне контуре *иолијике геноцида* постају јасне и потпуне“ (Херман, Питерсон, 2010: 66-67).

Тешко се одупирући потреби да учинимо још детаљнији осврт на Херманове и Питерсонове налазе у погледу медијско-политичког третирања до-

гађаја са простора некадашње Југославије, а у складу са типологизацијом које се они држе, задовољићемо се навођењем њихове констатације, која је у књизи поткрепљена бројним аргументима које ће будући читалац имати прилике да проучи: „Распад Југославије је можда најлажније представљен низ значајних догађаја током последњих двадесет година“ (ibid, 51). У том лажном представљању посебну улогу је имао тзв. случај Рачак, који је искоришћен као повод за НАТО агресију на Југославију. Херман и Питерсон, поново примењујући квантитативну анализу и компаративну методу, критички сагледавају диференцирану употребу речи „масакр“ и „геноцид“ за *бенигна* и *зливовачка* крвопролића, и овде показујући да квалификација не зависи од броја жртава, већ искључиво од заинтересованости онога ко квалификује. Ова двојица угледних аутора се не устежу да, када је о Рачку реч, кога они сврставају у „митска крвопролића“, напишу: „Не верујемо да је у Рачку било икаквог масакра“ (ibid, 97). И даље: „Колаборација медија у претварању `масакра у Рачку` у *casus belli* била је егземпларна... `Масакр` је одлично послужио америчким и НАТО плановима за бомбардовање Савезне Републике Југославије који су већ неколико месеци били у току; а медији су помогли овим силама да креирају политички артефакт који је био неопходан да се планови остваре... Ако је Рачак измишљени злочин, као што верујемо, онда је рат који је на тај начин продат свету заснован на лажи, а свака идеја да је тај рат био у циљу достизања правде мора се довести у питање, ако ништа друго, онда само због те чињенице.“ (ibid, 100-101)

У закључним разматрањима Херман и Питерсон протестујући упозоравају да је фреквентност квалификовања злочина као „геноцида“ у последњих неколико деценија толико нарасла „да то ниподаштава злочин двадесетог века за који је реч скована“. Исказом Чомског: „трнутна употреба речи је, како они показују, увреда сећања на жртве нациста“ (ibid, 7). Аутори наглашавају при том како је „непроменљива огромна политичка пристрасност у њеној употреби, и то подједнако тачно данас као и 1973. или 1988“ (ibid, 103). Западни естаблишмент је „пожурио да прогласи `геноцид` у Босни и Херцеговини, Руанди, Косову и Дарфуру, и агитовао је за судове који ће починиоце позвати на одговорност. Али је заглашујуће његово ћутање о злочинима које су починили његови режими против народа у Југоисточној Азији, Централној Америци, Средњем истоку и Подсахарској Африци. То је `политика геноцида`“ (ibid, 111-112), категорични су аутори ове студије. Потпуно у складу са својевременом констатацијом Хермана и Чомског, да се може сазнати „ко су пријатељи а ко непријатељи Америке пратећи употребу речи геноцид у медијима“ (Herman, Chomsky, 1988: xxi). Зар ову тврдњу не

поткрепљује и питање признавања геноцида над Јерменима који је Турска починила још током I светског рата? САД и Велика Британија никада нису, због својих партнерских односа са Турском, као стубом НАТО у том делу свету, признале да је убиство око милион и по Јермена било геноцид. Упркос снажном противљењу Америке, и чак блокади да то питање буде расправљано у оквиру ОУН, неке су државе и међународне организације признале турски геноцид над Јерменима и унеле у своје кривично законодавство одредбу да ће његово негирање бити третирано као кривично дело. Оне су то учиниле руковођене не толико жудњом за историјском истином, колико сопственим политичким интересима.⁶ Ми томе додајемо да се и према извештавању медија, реторици која пречесто помиње флоскуле попут „кршење људских права“, „хуманитарна катастрофа“, „избегличке колоне“ и сл. може са приличном извесношћу претпоставити и која ће држава бити следећа на списку оптужених за „геноцид“ и то према сопственом народу, те према томе наредна жртва неког „милосрдног анђела“. На основу сопствених полит-социолошких сазнања и увида у развој ситуације, аутор овог рада је уверен да ће се Херман-Питерсеновом списку, из америчке визуре починилаца „злочивачких геноцида“ врло брзо придружити и Гадафијева Либија, а сам Пуковник, иако несумњиво жртва америчког ратног злочина као и читава његова породица, наредбодавцем таквог „геноцида“. Исход свега тога ће свакако бити споља индуковани племенски рат у овој афричкој држави – који је већ почео, и могуће њена подела на три дела. Уосталом политику *divide et impera* некадашњи југословенски народи су осетили на сопственој кожи и у најновије време, али је она старо правило које се примењује у сврху империјалних освајања.

Ако се свеобухватно посматра америчка политика, онда постаје јасно да „политика геноцида“ јесте заправо средство за успостављање „новог светског поретка“, као поретка апсолутне хегемоније Америке над остатком света. Чак и идеолози такве политике, попут Бжежинског (Brzezinski 2004) указују на опасност њеног насилног спровођења и по саму Америку и на потребу постизања што веће сагласности око ње, првенствено са европским партнерима. Бжежински не доводи у питање примат Америке као глобалне

⁶ Међу њима Русија, ЕУ, Француска, Немачка, Италија, Канада, Холандија, Белгија, Грчка, Швајцарска, Литванија, Кипар, Шведска, Словачка, Уругвај, Аргентина, Пољска, Ватикан, Либан. О томе се тренутно води и дискусија у израелском Кнесету, а слична иницијатива је покретана и у Народној скупштини Републике Србије, од стране СРС-а, али и од Милорада Додика у Републици Српској.

силе, констатујући ипак да ће насилним начином она бити „супер сила минус“, док би се постизањем консензуса претворила у „супер силу плус“, пошто би се „Америка претворила у жариште глобалне мржње“ (*ibid*, 153).

Треба указати и на то да је, нажалост, мало интелектуалаца који су данас спремни да се ангажују и супротставе, научно аргументовано, тврдњама које заступају мејнстрим медији. Интелектуални конформизам, чак и када се ради о светски најпризнатијим интелектуалцима попут Јиргена Хабермаса (Jürgen Habermas), води их к томе да некритички прихватају оно што пропаганда пласира, правдајући тако, у име идеје космополитског права, „препуштање улога тужитеља, судије и егзекутора управо најмоћнијим кршитељима универзалног људског права на живот“ (Вратуша-Жуњић, 2000: 43). Двојац Херман и Питерсон представља частан изузетак.

ЛИТЕРАТУРА:

- Brzezinski, Z. (2004). *Američki izbor: globalna dominacija ili globalno vodstvo*. Zagreb: Politička kultura, Podgorica: CID.
- Chomsky, N. and Herman, S.E. (1973). *Counter-Revolutionary Violence: Bloodbaths In Fact and Propaganda*. Andover: Warner Modular Publications < <http://web.archive.org/web/20040611022032/http://mass-multi-media.com/CRV/#sec1> > 28.02.2012.
- Chomsky, N. and Herman, S.E. (1979). *The Washington Connection And Third World Fascism*. Cambridge: South End Press <http://books.google.rs/books?id=IWjLdLahLTtoC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false> 18.01.2012.
- Chomsky, N. and Herman, S.E. (1988). *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.
- Ditur, Ž. (1999). *Sramota vrline*. Beograd: BMG.
- Gatman, R, Rif, D. (priр.) (1999/2003). *Leksikon ratnih zločina: ono što bi javnost trebalo da zna*. Beograd: Samizdat B92.
- Херман, Е., Питерсон, Д. (2010). *Политика геноцида*. Београд: Весна инфо д.о.о.
- Шуваковић, У. (2010). Културна политика бивших југословенских република Босне и Херцеговине и Хрватске у огледалу њихових националних кинематографија (1993-2008). У: Б. Стевановић, А. Костић, ЈБ. Митровић (ур.), *Медији и култура мира на Балкану*, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Центар за социолошка истраживања, стр. 221-233
- Вратуша-Жуњић, В. (2000). Трансформација критичке теорије у апологију у делу Јиргена Хабермаса. *Социолошки преглед* XXXIV (1-2): 23-47.

Uroš V. Šuvaković

University of Pristina, Faculty of Philosophy
with temporary Head Office at Kosovska Mitrovica

Summary

EDWARD S. HERMAN AND DAVID PETERSON – CONSISTENT CRITICS OF AMERICAN “POLITICS OF GENOCIDE”

Argumentation of the two distinguished American authors E. Herman and D. Peterson is analyzed in the text with reference to the American duplicity regarding the politics of human rights protection, so-called “humanitarian interventions” and the question of qualifying war events and crimes as “genocide”.

Even in 1973 Noam Chomsky and Edward S. Herman designed a “typology of bloodshed”, based on interests of the Government of USA. Therefore, they point out the difference between “good and bad bloodsheds”, where the former should be ignored and the latter judged in maximal extent. The following is ranked among the “good bloodsheds”: a) constructive, which are made by the USA or which contribute to their direct and strategic interests, and b) benign, which are made by American allies and clients. Chomsky and Herman included among bad bloodsheds the following: c) criminal, made by the states that are opposed to the USA, and d) mythological bloodsheds, as a subvariety of criminal bloodshed, to which a mass publicity is given in media and public in general, regardless the relevant evidence that they had happened at all.

On basis of applied methods for quantitative analysis of text contents in the most important American written media and on comparative method, with regard to the typology of bloodshed made by N. Chomsky and E. Herman even in 1973, almost four decades later Herman and Peterson have made a classification of crimes performed throughout the world, which at the same time has the role of verificatory research of Chomsky-Herman typology. Their research shows existence of a significant prejudice regarding qualifying different events as “genocide”, which is conditioned by the American interests and in full extent confirms the Chomsky-Herman typology, while Herman and Peterson find in their research that the number of such cases has been increased considerably in the meantime. Therefore, in the case of the crime that was performed in Kongo, it was required more than 317 thousand of dead Kongs to appear in the American mainstream media that the “genocide” is in question, while at the same time it was required 12 killed Albanians from Kosovo to appear the qualification of “genocide”. Their finding on racism in qualifications is based on this and other facts put in proportion: it never has happened that “‘guardians’ of the international justice” managed to find evidences for a single crime made by “great

white northern powers, which exceeds the threshold of tolerance". In other words, in such a situation it never has happened that bloodshed was judged as genocide.

A conclusion is made on connection of high American officials with media from the behavior of media, which in that way create propaganda and creation of such public opinion that support the course of the official American politics uncritically, without any doubts regarding the authenticity of given qualification of certain event.

Key words: genocide, American "politics of genocide", typology of crimes, media, manipulation, Edward S. Herman, David Peterson, Noam Chomsky